

ATATÜRK VE KADIN

Av. Nihan ARSLAN

"Vatandaşın en büyük hakkı seçim ve en büyük vazifesi de askerliktir."

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, bu sözü Ankara Kız Lisesinde girdiği bir sınıfta söylemiş, 12 Mayıs 1934 yılında. Herkes bilir ki 5 Aralık 1934'te de Anayasa ve Seçim Kanunu'nda yapılan yasa değişiklikleriyle, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Toplumsal hayatta Atatürk Devrimleri'nden sayılan bu hakkın önemini, o tarihlerde gören Atatürk, kadınlara en güzel hediyeyi bahşetmiştir aslında.

Münir Hayri Egeli, "Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar" adlı eserinde Atatürk'ün aklında bulunan kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesinin ilk izlerini şöyle anlatıyor:

"Atatürk Ankara Kız Lisesini ziyarete gidiyordu. Sınıflara girilip çıkılacaktı. Kapılardan birinin önünde durdu. İçeride ne ders olduğunu sordu. Müdür, Yurt Bilgisi dersi olduğunu söyledi. Atatürk, 'Girebilir miyiz?' diye sordu. Müdürün verdiği olumlu cevap üzerine usulca kapıyı vurdu; sınıfa girdi, biraz ders dinledi. Sonra öğretmene: 'İzin verir misiniz, ben bir soru sorayım?' dedi.

Atatürk'ün sorduğu soru üzerine, sırayla birçok

zeki kız soruya cevap aradılar. Atatürk kimisini beğeniyor, kimisini onaylamıyordu. Fakat kimsenin de hatırını kırmamaya gayret ettiği belli oluyordu. Büyük Atatürk'ü tanıyanlar, gene büyük bir devrimin öncesinde olduğumuzu hissetmekte gecikmiyorlardı.

Nihayet verilen çeşitli cevapları Atatürk kendisi toparladı ve bir cümle içinde ifade etti: 'Vatandaşın en büyük hakkı seçim ve en büyük vazifesi de askerliktir.'

Bu sözler tebeşirle tahtaya yazıldı. Ondan sonra Atatürk şu soruyu sordu: 'Milletvekili olmak ister misiniz?' Bu beklenilmeyen sorunun altından bir heyecan havası doğdu. Herkes hararetili hararetili konuşmaya başladı. Genç kızlar büyük Atatürk'ü adeta biran önce bu kararı vermeye sürüklemek istiyorlardı. O da gördüğü ilgiden memnun kalıyordu. Nihayet Atatürk: 'Dünyada kadınlar seçmek ve seçilmek hakkını kazanmak için çok mücadele etmişlerdir. Biz size hiç mücadele etmeden bu hakkı veremezdik. Fakat bütün Türk tarihi boyunca analarınız bu mücadeleyi yapmışlardır. Siz de onların hakkı olan seçmek ve seçilmek hakkına ereceksiniz. Fakat biraz önce söylediklerimi hatırlamanız gerekir.

Milletvekili seçer ve milletvekili olursunuz, fakat aynı zamanda asker de olacaksınız?

Sınıfı dolduran genç kızlar hep bir ağızdan 'Oluruz' diye bağıştılar.

Herkes yeni bir devrimin tarihi gününü yaşadığını anlamıştı. Kısa zaman içinde kadınlara seçme ve seçilme hakkını düzenleyen kanun kabul edildi. Kız okullarına da askerlik dersi kondu.¹

1922 yılında Saltanatın Kaldırılması ile başlayan, 1934 yılında kadar devam eden Atatürk Devrimleri ile kadınların hem sosyal hem kültürel hayatta etkinlikleri artırılmış; aile içerisinde ve çalışma hayatında, eğitim alanında ve siyasette de erkeklerle eşit haklara sahip olması için çalışılmıştır.

Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanından önce dile getirdiği şu sözler aslında hayalini kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin, kelimelere yansımasydı:

"Bizim sosyal toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun, bir organı faaliyette bulunurken, diğer bir organı işlemezsiz, o sosyal toplum felçlidir." Şubat, 1923

"İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kütlelerin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlelerin bütünlüğü ilerleyebilir? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilir?" 1 Eylül 1925

O dönemde yapılan yasal düzenlemeler, kurulan Cumhuriyet'in ilk adımları olmuş ve birçok Avrupa ülkesinden daha önce gerçekleşen yenilikler yaşanmıştır. Kadınların, Fransa ve İtalya'da 1946 yılında ve İsviçre'de 1971 yılında elde ettiği seçme ve seçilme hakkını, Türk Kadını 1934 yılında elde etmiştir.

Atatürk, bitmeyen enerjisi, girişim yeteneği, düşünüş özgürlüğü, adalet duygusu sayesinde Türk toplumunun lideri olmuş ve toplumunun istek ve gereksinmelerini örgütleyen ve yöneten yaratıcı bir kahraman olarak, kadınların siyasal yaşama katılmaları için de dönemin hükümeti ile birlikte değişiklikler yapmıştır. Kadınlar, 1930'da belediye seçimlerinde seçme, 1933'te çıkarılan Köy Kanunu ile muhtar seçme ve köy heyetine seçilme ve nihayet 05 Aralık 1934 tarihinde Başbakan İsmet İnönü ve 191 milletvekilinin sunduğu Anayasa ve Seçim Kanununda

değişiklik yapılmasını öngören yasa önerisi sonucu Meclis seçimlerine katılma hakkına sahip olmuştur. Yasa önerisi, 05 Aralık 1934'te Meclis'te görüşülmüş, yapılan oylamada, 317 üyeli Meclis'te, oylamaya katılan 258 milletvekilinin tamamının oyuyla değişiklik önerisi kabul edilmiştir. Anayasanın 10. ve 11. maddeleri değiştirilerek her kadına 22 yaşında seçme, 30 yaşında seçilme hakkı verilmiştir. Bu anayasa değişiklikleri çerçevesinde İntibah-ı Mebusan Kanunu'nda (Milletvekili Seçimi Kanunu) 11 Aralık 1934'de yapılan değişiklikler sonucu Anayasa'da tanınan haklar Seçim Kanunuyla da düzenlenmiştir.²

Atatürk hayatta iken yapılan son seçim olan 1935 yılı seçimlerinde ilk kez seçilme hakkını da kullanan Türk kadını, TBMM'ye on sekiz kadın milletvekili ile temsil edilmiştir. Bu on sekiz kadının çalışmaları kadar kişisel tutumları da geleceğe olan inançları kuvvetlendirici mahiyette olmuştur.³

Geçmişten günümüze insanlık tarihine baktığımızda kadın hakları konusunda tarihin hiçbir döneminde, hiçbir lider Atatürk kadar önseziye sahip, ileri görüşlü olmamış ve onun kadar ülkesi için çalışıp, savaşmamıştır. Ulu Önder Atatürk'ün ilk adımlarını attığı Çağdaş Türkiye'nin yolculuğunu ileriye götürecektir bizler bu kıymeti bilmeli, daha çok okumalı daha çok yazmalı ve daha çok çalışıp kendimizi geliştirmeliyiz.

"Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar emek verdim diyemez. Erkeklerden kurduğumuz ordumuzun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Çift süren, tarlayı eken, kağnısı ve kucağındaki yavrusu ile yağmur demeyip, kış demeyip cephenin ihtiyaçlarını taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadını olmuştur. Bundan ötürü hepimiz bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı, şükranla ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim." 30 Mart 1923, Vakit Gazetesi.

1 Münir Hayri Egeli, Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, Ankara 1959, s. 57-58

2 Zübeyde Terzioğlu, Basına Göre Türk Kadınının Siyasal Hakları (1930-1935), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007

3 E. Amiral Çetinkaya Apatay, Atatürk Türkiye'si'nin Türk Kadını, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş. 1996